

VYBRANÉ REGIONÁLNÍ ASPEKTY SPORTOVNÍHO DIVÁCTVÍ*

SOME CHOSEN REGIONAL ASPECTS OF A SPORT SPECTATORSHIP

Kamil Kotlík, Pavel Slepíčka, Pavel Landa

Katedra PPD FTVS UK, Praha, ČR

ABSTRACT

The text shows results of the scientific research focused on sport spectatorship as a social phenomenon. The research was engaged mainly in regional characteristics of sport spectatorship in the Czech Republic. The research took part through the years 2007 and 2008 in stadium, arenas and sports halls of all football, ice hockey, handball, basketball and volleyball clubs belonging to the highest Czech league. We also realized part of the research on two floorball clubs. The research sample consist of 5629 sport spectators, who were selected randomly. As the research method, we choose the modified questionnaire Slepíčka 1990 (because of a possibility of a data comparison and findings of changes among sport spectators). Our findings offer a possibility of an overall characteristic of a sport spectator's population in the Czech Republic as well as a possibility of deeper analysis of this spectator's population from the point of view of a regional distribution. This text is devoted just to the regional aspects of the sport spectatorship. The main topic of the text is then social-demographic characteristic of sport spectators. Authors compare different regions of the Czech republic from the point of view of sport spectator's population and then face the findings with a general social and demographic situation in that regions.

Keywords: sport spectators, social and demographical characteristics, regional spectator's structure

SOUHRN

Předkládaný článek se zabývá vybranými regionálními charakteristikami sportovního diváctví, přičemž těžiště je kladeno do socio-demografických charakteristik sportovních diváků. Hlavní snahou je pak analýza současné divácké populace jednotlivých krajů České republiky a její struktury. Výzkum probíhal v letech 2007 a 2008 a byl proveden na vzorku 5629 diváků kopané, ledního hokeje, basketbal, volejbalu, házené a florbalu. Kromě florbalu byla zastoupena všechna družstva nejvyšších soutěží mužů. Celkově článek přehledně charakterizuje a analyzuje socio-demografickou situaci sportovních diváků v jednotlivých regionech České republiky s návazností na celospolečenskou situaci.

Klíčová slova: sportovní diváci, sociální a demografické charakteristiky, regionální divácká struktura

---

Úvod, problém

Sport je v současné době jednou ze základních součástí životního stylu. Je nezbytný jak z důvodů udržení fyzické kondice, tak také pro psychickou regeneraci člověka. Ještě rozšířenější než sport samotný je však sportovní diváctví (Slepíčka, Slepíčková, 2002). To se, především v posledních několika desetiletích, stalo velice diskutovaným sociálním fenoménem.

Celkově je pak sportovní diváctví, jeho existence a projevy, reflexí celospolečenské

struktury daného státu či regionu, přičemž svými projevy opět zpětně působí na strukturu dané společnosti (Duke, Crolley, 1996).

Samozřejmě je nutné mít na zřeteli i další jak sociální tak také psychologické faktory, které mohou ovlivnit divácké reakce. Nicméně sociálně-demografické prostředí zůstává podle řady studií (Duke, Crolley, 1996, Merkel, Tokarski, 1996, Blackshaw, Grabe, 2004) jedním z rozhodujících faktorů ovlivňujících sportovní diváctví.

---

*Tato studie vznikla jako jeden z výsledků grantu GAČR č. 406-07-1459

Proto je nezbytné znát regionální sociální a demografické charakteristiky sportovních diváků v České republice. Právě Česká republika a její regiony procházejí v posledních 20 letech výraznými celospolečenskými přeměnami a mezi nejvýznamnější z těchto přeměn patří právě demografická struktura české populace (Pavlík, 2002) a její sociálně-ekonomické zázemí.

Výše uvedené společenské přeměny mají v jednotlivých krajích České republiky vlastní specifickou podobu vycházející z jedinečných místních podmínek a zaměření na různá hospodářská odvětví (Hampl, 1996). Zatímco jsou některé z krajů postiženy silnou potřebou nákladné a sociálně problematické průmyslové restrukturalizace, jiné měly možnost vyvíjet se jakožto Euroregiony za pomoci silných externích investičních pobídek a dotací. Každý z krajů má také jiné demografické složení a prostorové rozmístění obyvatelstva (Toušek a kol., 2005).

Cíl

Regionální sociálně demografickou deskripci sportovních diváků považujeme za jedno z důležitých východisek k další analýze sportovního diváctví jako sociálního jevu. Cíl našeho projektu tedy spočívá v analýze současné divácké populace jednotlivých krajů ČR.

Metody

Výzkumný soubor byl tvořen sportovními diváky nejvyšších soutěží v kopané, ledním hokeji, basketbalu, házené, volejbalu a florbalu v České republice, kteří jsou přímými konzumenty sportovní podívané a dochází tedy na fotbalové stadiony. Diváci byli kontaktováni v hledištích stadionů či sportovních hal před jednotlivými utkáními. Soubor probandů pak byl vybrán náhodně, přičemž byly losovány jednotlivé sektory sportovních hledišť. Celkem jsme se dotazovali 5629 sportovních diváků.)

Jako výzkumnou metodu jsme zvolili

modifikovaný dotazník Slepíčka 1990, který byl zaměřen především na demografickou strukturu sportovních diváků, jejich prožívání utkání, chování v hledišti a hodnotovou orientaci. Použitý dotazník byl tvořen uzavřenými otázkami s nabídkou odpovědí, přičemž bylo využito Lickertových škál a odpovědí typu ano/ne.

Tento postup byl využit s cílem možné komparace získaných dat a následné ilustrace případných změn ve skladbě fotbalových diváků v souvislosti s proběhlou společenskou transformací.

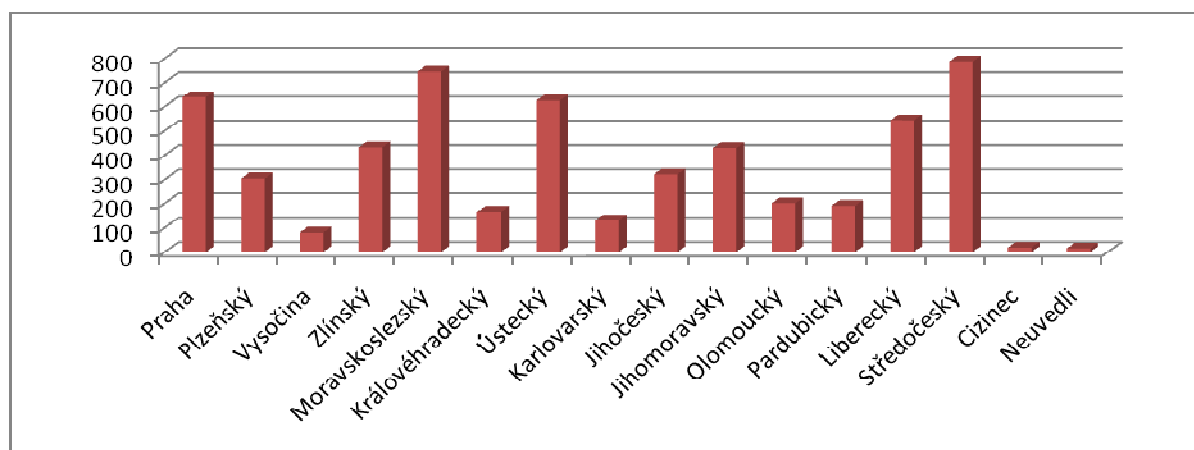
Terénní šetření pak proběhlo v jarní části ligové sezóny 2006/2007 a v ligové sezóně 2007/2008. Toto šetření se, s výjimkou florbalu, uskutečnilo v hledištích všech prvoligových klubů. Florbal byl do výzkumu zařazen z důvodu vzestupu zájmu o tento sport v ČR a byla provedena celkem 3 dílčí šetření. Naměřená data jsme zpracovávali statistickým počítačovým programem NCSS 60.

Výsledky a diskuse

Nejprve si povšimneme celkového regionálního rozložení sportovních diváků (obr.1)

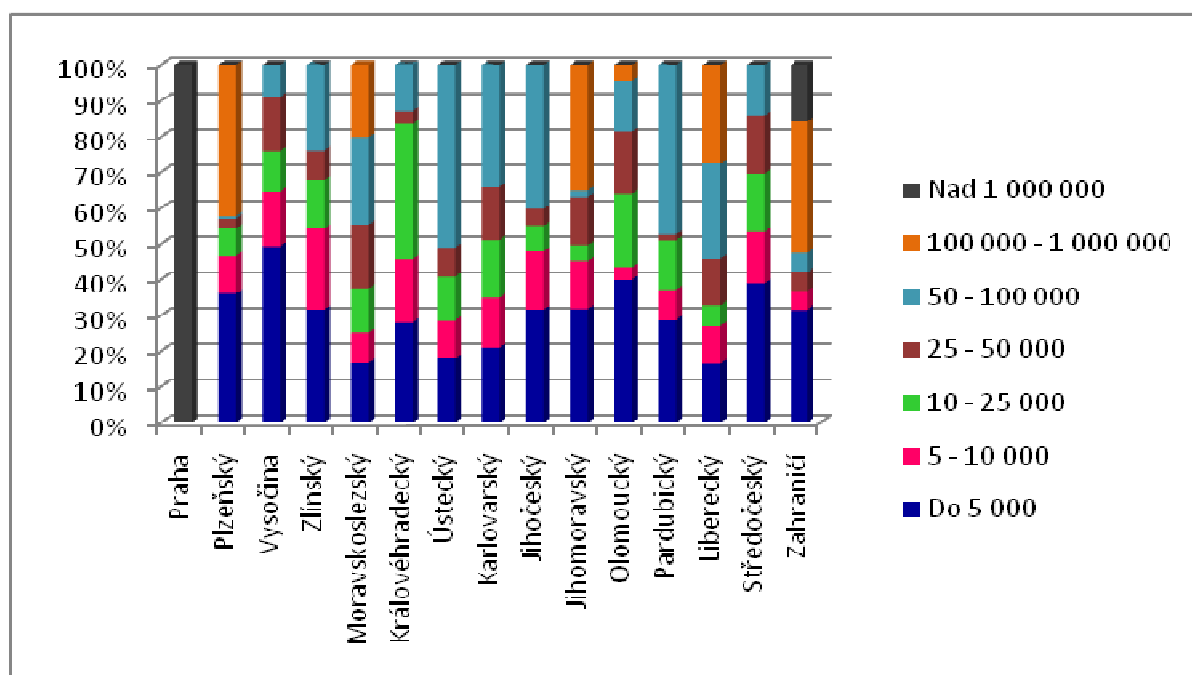
Počty diváků z jednotlivých regionů jsou v tomto případě ovlivněny především množstvím klubů ze sledovaných sportů, které mají v daném regionu sídlo a hrají nejvyšší českou soutěž. Nejvyšší počet dotázaných diváků tak pochází z Moravskoslezského, Ústeckého, Libereckého kraje a z Prahy. V případě Středočeského kraje se jedná jak o diváky docházející na utkání klubů se sídlem v tomto kraji, tak také o diváky dojíždějící na prvoligová či extraligová sportovní utkání do Prahy, a to především z okresů Praha-východ a Praha-západ (z těchto okresů přijíždí do Prahy přes 20 % sportovních diváků).

Regiony, které jsou v naší studii zastoupeny nejmenším počtem dotázaných sportovních diváků, jsou pak také regiony s nejmenším zastoupením klubů nejvyšších sledovaných sportovních soutěží v ČR, případně bez tohoto zastoupení

Obr. 1. Regionální struktura sportovních diváků (absolutní počet)

Fig. 1. Regional structure of sport spectators (total number)

Obr. 2. Sídlní struktura sportovních diváků (v %)
Fig. 2. Residential structure of sport spectators (in %)

(kraj Vysočina). Velmi nízký je rovněž počet diváků s bydlištěm v zahraničí. Výsledky za kraj Vysočina a zahraničí je tak nutno interpretovat velmi opatrně a nelze je považovat za naprosto reprezentativní a zobecnitelné. Vzhledem k velmi nízkému počtu diváků žijících v zahraničí, jejich vysoké prostorové variabilitě (těchto 19 diváků žije v 8 různých státech) a v neposlední řadě vzhledem k zaměření této studie nebudeme až zahraniční diváky porovnávat s diváky z jednotlivých regionů České republiky.

Z celkového počtu 5629 dotázaných diváků tvoří 27,66 % ženy. Oproti šetřením provedeným v letech 2003-2004 (Kotlík, Slepíčka, 2005) a 1989 (Slepíčka, 1990) tak došlo k postupnému nárůstu žen v hledištích sportovních zařízení.

Nejvyšší podíl žen na sportovních divácích byl zjištěn v Královéhradeckém kraji (31,94 %), 30 % hranici pak dále překročily ještě kraje Moravskoslezský a Ústecký, těsně pod touto hranicí pak zůstaly kraje Liberecký a Praha. Kromě Královéhradeckého kraje se v případě všech výše jmenovaných krajů jedná o regiony s velkým množstvím sportovních klubů nejvyšších soutěží. Jedná se tak o regiony s různorodou strukturou sportovních. Nejméně žen naopak navštěvuje sportovní utkání v kraji Pardubickém (17,89 %) a Karlovarském (20,93 %).

Sídlní struktura sportovních diváků je z hlediska porovnání jednotlivých krajů poměrně komplikovaná – situaci dokládá obr. 2. Nejvyšší podíl diváků žijících ve větších sídlech (pro naše potřeby jsme stanovili hranici většího sídla jako město s více než 50 000 obyvateli, neboť každý

z krajů má své krajské město minimálně této velikosti) se nachází samozřejmě v kraji hlavního města Prahy. V tomto ohledu však ze zřejmých důvodů nemůžeme porovnávat pražský kraj s ostatními kraji. Dále mají tedy nejvyšší podíl diváků z větších měst kraje Liberecký (54,16 %), Ústecký (50,97 %), Pardubický (47,34 %) a Moravskoslezský (44,53 %). Vysoký podíl diváků z měst nad 50 000 v Ústeckém a Moravskoslezském kraji odpovídá sídelnímu rozložení obcí a měst v těchto krajích, kdy se v obou případech jedná o rozsáhlé konurbační zóny (konurbací rozumíme souměstí, respektive srůstání měst podobné velikosti a významu včetně propojování jejich funkčního zázemí (Bičík, 1995)) vzniklé na základě těžby nerostných surovin a rané industrializace rozsáhlých území (Toušek a kol., 2005).

Nejmenší podíl diváků z měst nad 50 000 obyvatel mají pak kraje Vysočina (8,86 %), Královéhradecký (12,80 %) a Středočeský (14,03 %). V případě kraje Vysočina je divácká skladba poznamenána neexistencí nejvyšší sledované sportovní soutěže na území tohoto kraje. Stejně tak ani Hradec Králové nehostí nejvyšší soutěž – tato je v Jičíně, který spadá do kategorie měst s 10 000 – 25 000 obyvateli. Z měst této velikostní kategorie pak v Královéhradeckém kraji dochází na utkání téměř 40 % diváků.

Středočeský kraj má velice vyrovnanou diváckou sídelní strukturu což koresponduje i s rozložením sídel v tomto kraji.

Nejvíce diváků, kteří žijí přímo v krajském městě má Pardubický kraj (47,34 %), dále pak kraje

Plzeňský (42,18 %) a Jihočeský (40,13 %). V případě těchto krajů také můžeme konstatovat vysoký podíl diváků z vesnických sídel (do 5 000 obyvatel), což jsou především obyvatelé suburbanizačních zón jednotlivých krajských měst).

Celkově lze sídelní strukturu sportovních diváků sledovaných nejvyšších soutěží hodnotit jako odpovídající rozložení měst se sledovanými sportovními kluby a lze konstatovat, že sledované sporty tak vykazují spjatost sportovních diváků se svým klubem i městem či blízkým zázemím daného města. Z hlediska věkové struktury mají nejvyšší podíl mládeže na divácké populaci kraje Karlovarský (43,85 %), Vysočina (38,75 %) a Jihočeský (37,50 %). V případě Karlovarského kraje se jedná o hokejové diváky (jiný klub nejvyšší sledované soutěže se v tomto kraji nenachází). Hokejovému klubu se v období, kdy bylo prováděno terénní šetření a sběr dat, mimořádně dařilo a nakonec skončil zcela neočekávaně na druhém místě hokejové extraligy. Během této jedné sezóny klub získal množství nových diváků a příznivců, což se projevilo na návštěvnosti jednotlivých utkání (www.hokej.cz).

Celkově vysoký podíl mládeže v hledištích stadionů a sportovních hal je v rozporu se současným demografickým stárnutím české populace, kdy se mění relativní zastoupení hlavních věkových skupin v populaci (Toušek a kol., 2005). Toto demografické stárnutí je znatelné ve všech krajích České republiky a lze tak konstatovat, že sportovní diváctví z demografického hlediska nereflakuje v žádném z krajů strukturu populace. Z hlediska vzdělanostní struktury sportovních diváků vykazuje nejvyšší podíl diváků s pouze základním vzděláním Karlovarský kraj (38,76 %), což opět koresponduje s postavením tohoto kraje ve struktuře sportovních diváků podle rodinného stavu a struktuře podle věku. Vzdělanostní strukturu sportovních diváků ukazuje obr. 3.

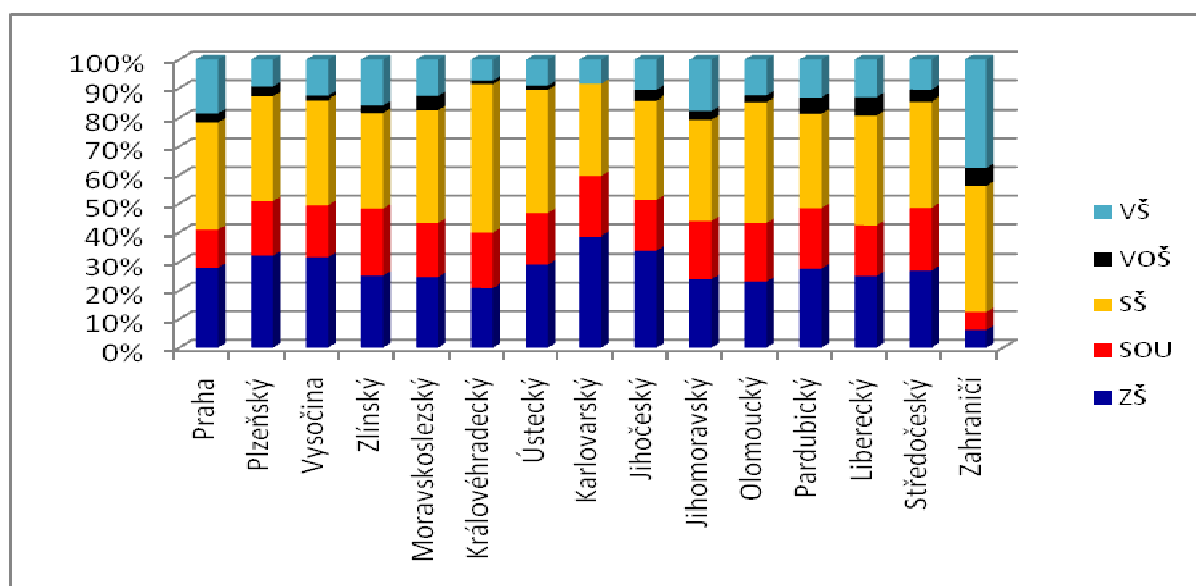
Rovněž kraje Jihočeský a Vysočina mají vysoký podíl diváků se základním vzděláním na celkové divácké populaci docházející na stadiony či do sportovních hal (33,97 %, resp. 31,65 %). I v případě výše zmíněných krajů tato skutečnost souvisí s vysokým podílem mladistvých diváků. Kromě těchto krajů má však vysoký podíl diváků se základním vzděláním také Plzeňský kraj (32,20 %). Vzhledem k tomu, že tento kraj má spíše velice nízký podíl středoškolsky vzdělané populace (středoškolské vzdělání s maturitou) a jeden z nejnižších podílů vysokoškolsky vzdělané populace (dohromady méně než 35 % (Toušek a kol., 2005)) a vzhledem k tradiční průmyslové základně, lze vyslovit předpoklad, že Plzeňský kraj bude mít i vysoký podíl dělnických profesí v zaměstnanecké struktuře sportovních diváků.

Nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělané populace mají pak s výrazným odstupem kraje Praha (18,44 %), Jihomoravský (17,61 %) a Zlínský (15,68 %). V případě Prahy a jižní Moravy s centrem Brnem se jedná o tradiční centra vzdělání, kde studuje vysokou školu velká část vysokoškolské populace České republiky, přičemž v těchto městech pak po ukončení studií také zůstávají.

Zajímavá je situace v oblasti učňovských oborů, kdy divácká populace s učňovským vzděláním není jednoznačně situována v oblastech s tradiční průmyslovou základnou. Nejvyšších hodnot dosahuje sice Zlínský kraj (23,04 %), dále však následují Středočeský kraj (21,51 %) a Karlovarský kraj (20,93 %). Celkově lze podíly diváků s maximálně dosaženým učňovským vzděláním označit v jednotlivých krajích za poměrně vyrovnané. Výjimku pak tvoří region hlavního města Prahy (podíl 12,88 %), kde je dlouhodobě silný trend vzdělávání ve středoškolských zařízeních neučňovského typu (www2.czso.cz/csu) a kde je pak také nedostatek absolventů manuálních profesí. Vysoký podíl učňů mezi diváky ve Středočeském kraji lze vysvětlit zvýšenou poptávkou Prahy po manuálních profesích a vysokým podílem učňů v Mladé Boleslavi (Škoda Auto), to však již výrazně přesahuje rámec této práce. Nízký podíl učňů v hledištích zaznamenávají kraje s problematickou zaměstnaností situací v oblasti průmyslu, obtížně probíhající restrukturalizací a následnou vysokou nezaměstnaností (www2.czso.cz/csu) – tedy Ústecký a Moravskoslezský kraj.

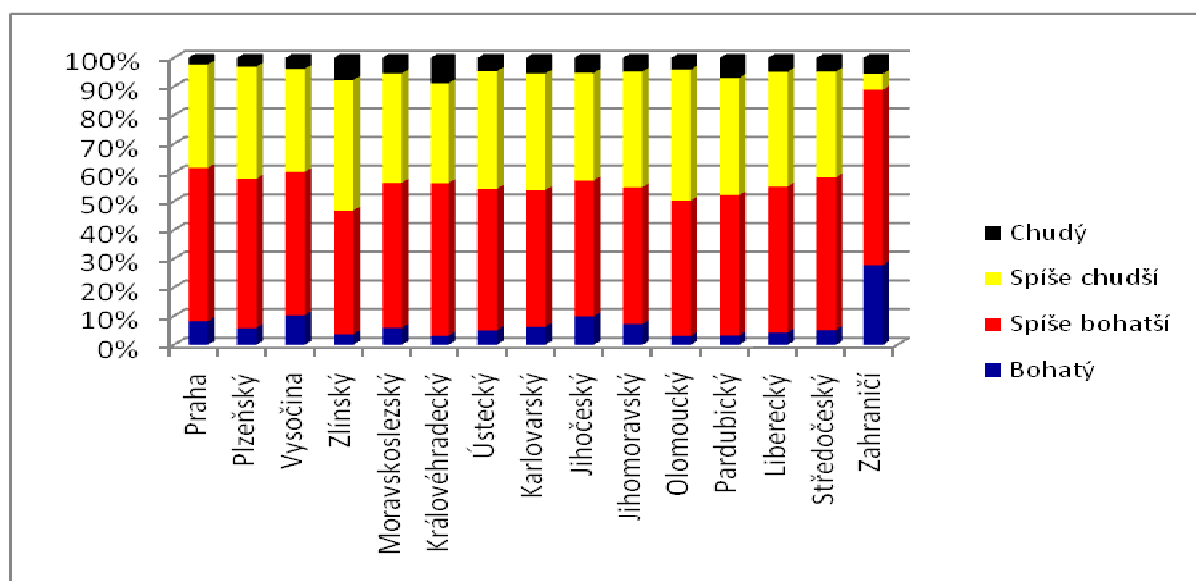
Z hlediska zaměstnanostní struktury sportovních diváků je nejpočetnější skupina studentů (celkem 39,33 %). V porovnání jednotlivých krajů je tato divácká skupina nejvíce zastoupena na divácké populaci Karlovarského kraje (54,20 %), dále pak následují kraje Vysočina (53,85 %) a Jihočeský (48,74 %). Ostatní kraje mají oproti Karlovarskému kraji nejméně o 12 % nižší podíl studentů a za vedoucí trojici tak výrazně zaostávají. Tato skutečnost souvisí s již výše uvedenou situací v oblasti věkové a vzdělanostní struktury divácké populace v jednotlivých regionech.

Dělnické profese jsou výrazněji zastoupeny ve Zlínském (16,16 %), Karlovarském (12,21 %) a Plzeňském (11,88 %) kraji. V případě Zlínského kraje se může jednat o návaznost na nejvyšší podíl absolventů učňovských oborů ze všech krajů České republiky. Zlínsko je rovněž vnímáno jako efektivní průmyslový region s malými restrukturalizačními tlaky (Toušek a kol., 2005). Podobně je vnímán i Plzeňský kraj, který má navíc i nejvyšší podíl diváků s pouze základním vzděláním. Do této situace se však promítá i podíl studentů na divácké populaci Plzeňského kraje.

Obr. 3. Vzdělanostní struktura sportovních diváků (v %)

Fig. 3. A structure of sport spectators in accordance with education (in %)

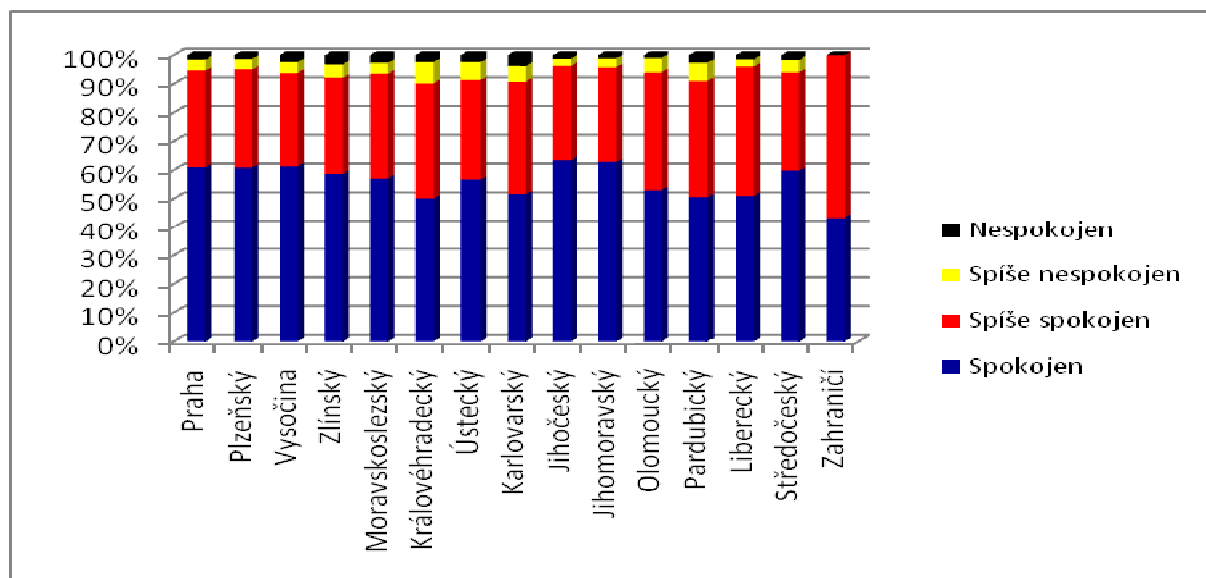
Obr. 4. Subjektivní hodnocení vlastní ekonomické situace sportovními diváky (v %)

Fig. 4. Subjective evaluation of one's own economic situation among sport spectators (in %)

Nejvyšší podíl nezaměstnaných diváků nalezneme v Ústeckém kraji, což také odráží nejvyšší míru nezaměstnanosti v tomto kraji z celé České republiky. Nejméně podnikatelských aktivit vyvíjejí diváci v Karlovarském kraji (3,82 %), v ostatních krajích je podíl podnikatelů na sportovních divácích dvou až čtyřnásobný. Zajímavý je nejvyšší podíl podnikatelů mezi sportovními diváky v Královéhradeckém (12,88 %) kraji a dále v kraji Vysočina (12,82 %). To může korespondovat s malým množstvím velkých

zaměstnavatelů v těchto krajích a spíše různorodou strukturou malých firem.

Nejvyšší podíl vedoucích a vysoce odborných pracovníků lze nalézt v kraji hlavního města Prahy (14,51 %) a dále ve Středočeském kraji (12,97 %). Tato skutečnost souhlasí s výraznou koncentrací vyšších pracovních postů v Praze (www2.czso.cz/csu), v případě Středočeského kraje se jedná především o diváky pocházejících ze suburbanizačních zón pražské aglomerace (Ouředníček, 2001).

Obr. 5. Spokojenost sportovních diváků s jejich dosavadním životem (v %)
Fig. 5. A satisfaction of sport spectators with their life up to now (in %)

Tyto dva výše uvedené kraje rovněž zaznamenávají spolu s Vysočinou nejvyšší podíly sportovních diváků, kteří hodnotí pozitivně svoji ekonomickou situaci, tedy kategoriemi bohatý či spíše bohatší (Praha 61,67 %, Vysočina 60,26 % a Středočeský kraj 58,33 %). Hodnocení vlastní ekonomické situace ukazuje přehledně obr. 4. Celkově je pak toto hodnocení poměrně vyrovnané. Promítá se do něj nutně srovnávání diváků se svým okolím a reálné životní náklady konkrétních diváků v daných regionech. Nicméně i tak lze vidět výraznější rozdíly mezi kraji na opačných stranách žebříčku subjektivního hodnocení vlastní ekonomické situace (např. v Ústeckém kraji hodnotí pozitivně svoji ekonomickou situaci pouze 54,32 % dotázaných diváků, v Olomouckém kraji pak dokonce pouze 50,26 % a ve Zlínském 46,64 %).

I přes různé hodnocení vlastní situace ekonomické, kdy je téměř polovina dotázaných sportovních diváků převážně nespokojena, je se svým dosavadním životem spokojeno průměrně 93,30 %. Graf spokojenosti diváků s dosavadním životem je uveden na obr. 5.

Procentuální podíly sportovních diváků, kteří jsou se svým životem převážně spokojeni jsou v jednotlivých krajích České republiky velice vyrovnané a ve všech krajích překračují 90 %. Nejnižší hodnot dosahují Karlovarský kraj (90,77 %), Pardubický kraj (90,96 %) a Ústecký kraj (91,67 %), nejvyšších pak kraje Jihočeský (96,25 %) a Liberecký (95,95 %). Tyto údaje vypovídají o skutečnosti, že mezi českými sportovními diváky nezávisí subjektivní kvalita života pouze na ekonomické situaci jednotlivých diváků a na sociálně-ekonomické situaci v daném regionu.

Závěr

Dále se potvrdila obecně očekávaná sociálně-demografická situace určitých regionů. Sem lze zařadit větší podíl vysokoškolsky vzdělaných sportovních diváků na populaci sportovních diváků v tradičních centrech vzdělání v České republice, vysoký podíl sportovních diváků dělnických profesí v průmyslových regionech na divácké populaci těchto regionů (v tomto případě pouze v průmyslových regionech s malými restrukturalizačními problémy – Zlínsko, Plzeňsko) a horší sociální situaci (vyšší rozvodovost, vyšší nespokojenost s dosavadním životem, nezaměstnanost) v regionu s vysokou potřebou restrukturalizace odvětví průmyslového sektoru (Ústecký kraj). V regionech s malými restrukturalizačními tlaky je mezi sportovními diváky rovněž vyšší podíl absolventů učňovských oborů. Zajímavá je spokojenost s dosavadním životem a subjektivní hodnocení ekonomické situace sportovními diváky. Zde nelze tvrdit, že by velká centra či konurbační oblasti generovaly také spokojenost a subjektivní bohatství. Naproti tomu ale nelze tyto sociálně žádoucí atributy hledat automaticky ani na venkově. Lze tak předpokládat, že dosažení spokojenosti a materiálního dostatku je u sledovaných sportovních diváků silně intraindividuálně podmíněno a není vázáno na určité regiony či lokality. Tento jev také koresponduje s prostorovou mobilitou obyvatelstva, kdy v současné době vedle sebe existují jak procesy urbanizační a suburbanizační (stěhování obyvatel velkých měst a venkova do zázemí těchto velkých měst (Bičík, 1995)), tak také deurbanizační (stěhování obyvatel z měst na venkov (Bičík, 1995)).

LITERATURA

- Blackshaw, T., Grabbe, T. (2004). *New Perspectives on Sport and 'Deviance'*. London and New York: Routledge.
- Bičík, I. (1995). *Příroda a lidé Země*. Praha: Nakladatelství ČGS.
- Duke, V., Crolley, L. (1996). *Football: Nationality and the State*. Harlow, England: Longman.
- Hampl, M. a kol. (1996). *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Praha: PřF UK.
- Kotlík, K., Slepíčka, P. (2005). Sociálně demografické charakteristiky fotbalových diváků. *Studia Kinanthropologica*, 6 (1), ss. 7 - 15.
- Merkel, U., Tokarski, W. (1996). *Racism and Xenophobia in European Football*. Meyer & Meyer Verlag.
- Ouředníček, M. (2001). Nová sociálně prostorová struktura v zázemí Prahy. Česká geografie v období rozvoje informačních technologií. In *Sborník příspěvků Výroční konference České geografické společnosti*, str. 248-257.
- Pavlík, Z. (2002). *Populační vývoj České republiky 1990 – 2002*. Praha: DemoArt.
- Roubíček, V. (1997). *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia.
- Slepíčka, P. (1990). *Sportovní diváctví*. Praha: Olympia.
- Slepíčka, P., Slepíčková, I. (2002). Sport from the Point of View of Czech Society. *Czech Kinanthropology*, 6 (1), pp. 7 - 25. Prague.
- Toušek, V. a kol. (2005). *Česká republika. Portréty krajů*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj.
- www2.czso.cz/csu
- www.hokej.cz

Kamil Kotlík
PPD FTVS UK Praha
J.Martího 31
162 52 Praha 6
<http://ftvs.cuni.cz>